

максимізувати прибутки, а не вимушеним скороченням посівних площ під культурами, не адаптованими до нових кліматичних умов.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 01.02.2024).

Головань Анна, Корнус Анатолій, Корнус Олеся

До питання сучасної агрокліматичної характеристики Чернігівської та Сумської областей

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
golovananna2903@gmail.com, a.kornus@ukr.net

Чернігівська і Сумська області знаходяться у північно-східній частині Лівобережної України й належать до числа великих її регіонів. Так, Чернігівська область займає площу 32,9 тис. км² (з півночі на південь вона простягнулась майже на 220 км, а з заходу на схід – на 180 км), Сумська область охоплює площу 23,8 тис. км². Клімат цієї території має досить виражені риси континентальності, і разом з тим, достатньо вологий. Найбільша місячна тривалість сонячного сяйва становить 230-250 годин і спостерігається у липні, а найменша – у грудні (20-30 годин). Близько 80-85 % річного тепла, що надходять на земну поверхню й засвоюється нею, припадає на весну і літо.

Загалом ці показники визначаються особливостями фізико-географічного положення, яке зумовлює розташування Чернігівської і Сумської областей в межах двох природних зон – мішано-лісової та лісостепової, що виділяються у більшості схем фізико-географічного районування територій цих регіонів [4-7].

Зимовий період на території дослідження триває 104-117 днів – з 17-21 листопада до 5-14 березня, коли відбувається стійкий перехід середньої добової температури повітря через 0 °С у бік потепління та починається весна. Зима малосніжна, нестійка, помірно холодна, літо тепле і помірно вологе. Середня річна температура повітря становить 6,4...7,5 °С. Середня температура найхолоднішого місяця (січня) знаходиться в межах –4,5...–5,2 °С, а середня температура найтеплішого місяця (липня) – 19,4...20,3 °С.

Кількість днів з температурою –10 °С і нижче становить 45-50, число днів з температурою вище 0 °С у середньому становить 245-250. Тепловий режим залежить від тривалості беззаморозкового періоду та

періоду з температурами, що впливають на вегетацію сільськогосподарських культур. У їх розподілі простежуються зональні відмінності між мішанолісовою і лісостеповою зонами, які виділяються на території дослідження (табл. 1).

Більшість сільськогосподарських культур вегетують після переходу середньодобової температури через +5 °С. Теплолюбні культури вегетують при температурах повітря +10 °С і більше. Найбільш активна вегетація сільськогосподарських рослин спостерігається при переході температур вище +15 °С. Потреба рослин у теплі на період їх вегетації забезпечується сумами температур за згадані періоди. При цьому суми температур за час з температурами вище +5 °С визначають ту кількість тепла, яку отримують рослини за весь вегетаційний період. Середня тривалість беззаморозкового періоду по території дослідження в повітрі становить 145-175 днів, на поверхні ґрунту – 136-146 днів.

Таблиця 1

Середня тривалість беззаморозкового періоду та періодів з температурами повітря, що забезпечують вегетацію рослинності [3]

Природні зони	Середня тривалість беззаморозкового періоду	Середній багаторічний період (дні) з температурами повітря вищими за			
		0 °С	+5 °С	+10 °С	+15 °С
Мішанолісова	140-170	230-270	190-205	150-160	95-110
Лісостепова	150-180	230-275	190-210	155-170	100-125

Веgetаційний період (із середніми добовими температурами повітря 5 °С і вище) триває 197-204 дні, починається в середньому по території дослідження 4-7 квітня і закінчується 21-25 жовтня. Сума позитивних температур повітря вище 5 °С за цей період змінюється від 2775 °С на півночі регіону до 3065 °С – на півдні.

Період активної вегетації сільськогосподарських культур (із середніми добовими температурами повітря 10 °С і вище) триває 157-166 днів, змінюючись в окремі роки від 140 до 186 днів, починається 20-23 квітня і закінчується з 27 вересня по 4 жовтня. Сума позитивних температур повітря вище 10 °С за цей період змінюється від 2455 °С на півночі до 2770 °С на півдні. Літній період (із середніми добовими температурами повітря 15 °С і вище), триває 100-108 днів – з 21-27 травня до 3-6 вересня. Сума позитивних температур повітря вище 15 °С за цей період змінюється від 1780 °С на півночі до 2035 °С на півдні.

У розподілі тепла також помітні зональні відмінності, що проявляються через розподіл активних температур (табл. 2).

Суми позитивних температур повітря на території дослідження

Природні зони	Суми температур повітря			
	0 °С	+5 °С	+10 °С	+15 °С
Мішанолісова	2800-3000	2700-2900	2400-2600	1600-2100
Лісостепова	2800-3400	2700-3300	2500-2900	1600-2500

Середня кількість опадів по території дослідження за рік становить 589 мм, змінюючись від 549 до 646 мм. Кількість опадів по найсухішому і найвологішому рокам змінюється від 314 до 973 мм [1]. Близько 70 % від річної кількості опадів випадає в теплий період року.

Режим зволоження території Чернігівської та Сумської областей створює в цілому позитивний баланс вологи в ґрунті. Проте через високу водопроникність легких за механічним складом порід, що залягають на Поліссі, та у зв'язку з особливостями яружно-балкового рельєфу в районах Лісостепу, значну повторюваність мають ґрунтові посухи, що негативно впливають на розвиток сільськогосподарських культур.

Атмосферна посуха, яка в окремі роки в період активної вегетації поєднується із ґрунтовою (значення гідротермічного коефіцієнта (ГТК) становить < 0,9), має 90 % ймовірність на більшій частині території дослідження. Кількість днів із відносною вологістю повітря до 30 % впродовж періоду квітень – жовтень становить 11-23 дні.

За сукупністю показників, що характеризують агрокліматичні ресурси у період активної вегетації (суми позитивних температур повітря, кількості опадів та ГТК) території як Чернігівської, так і Сумської області прийнято поділяти на два агрокліматичних райони (помірного теплозабезпечення і достатнього та надлишкового зволоження; достатнього теплозабезпечення і достатнього зволоження).

Перші осінні заморозки в повітрі спостерігаються на півночі території дослідження на початку другої, на решті території – на початку третьої декади вересня, останні весняні заморозки на переважній території Чернігівської та Сумської областей відмічаються в кінці першої – на початку другої декади травня, на півночі – в кінці травня.

Згідно схеми агрокліматичного районування [3], територія дослідження, розташована на північ від р. Сейм, належить до поліської агрокліматичної зони, а на південь від неї – до агрокліматичної зони центрального та східного лісостепу. Відтак територію Чернігівської та Сумської областей умовно можна розділити на три субширотні

Соціально-демографічні, медико-географічні, кліматичні та екологічні проблеми Чернігівської області

агрокліматичні смуги: північну, центральну і південну. Названі одиниці виділені з урахуванням річних сум опадів, кількості днів з опадами, співвідношення між рідкими і твердими опадами, ступеня континентальності клімату, характеристик сухості або зволоження території (табл. 3).

Таблиця 3
Значення деяких агрокліматичних показників на території дослідження [3]

Агрокліматичні смуги	Гідротермічний коефіцієнт	Число днів за рік із середньодобовою t° повітря	
		від 5 до 15 °С	вище за 15 °С
Північна	1,9-2,1	90-95	105-110
Центральна	1,7-1,9	85-90	110-115
Південна	1,3-1,7	80-85	115-125

Впродовж вегетаційного періоду на території дослідження спостерігається від 2 до 9 днів із суховіями різної інтенсивності.

Серед інших, несприятливих для сільськогосподарських культур явищ погоди, на території Чернігівської та Сумської областей у вегетаційний період спостерігається град, сильний вітер, дуже сильний дощ та зливи.

Сніговий покрив утворюється на півночі та сході на початку, на решті території – в другій половині листопада; руйнується у другій, на півдні – у першій декаді березня. Загальна тривалість залягання снігового покриву за зиму становить 90-108 днів, середня висота снігу за зиму – 7-13 см, тоді як максимальна висота в окремі роки досягає 36-73 см. В останні десятиріччя бувають зими без сталого снігового покриву. Середня глибина промерзання ґрунту по території дослідження за зиму коливається від 60 см до 71 см. Середня із мінімальних температур ґрунту на глибині 3 см по області за зиму, залежно від типу ґрунту, становить –2,4...–3,2 °С. Узимку зазвичай спостерігаються відлиги, кількість днів з якими за період від грудня до лютого коливається від 36 до 45. Небезпечна для посівів крижана кірка товщиною 10 мм і більше й тривалістю залягання три декади і більше спостерігається в 10 % років [2].

Список використаних джерел:

1. Агрокліматичні ресурси України: Атлас / за ред. Т. І. Адаменко, М. І. Кульбиди, А. Л. Прокопенка. К.: Український гідрометеорологічний центр, 2016 с. 113 с.

2. Агрокліматичний довідник по Сумській області (1986-2005 рр.) / За ред. З.П. Кравченко, Т.І. Адаменко, Кам'янець-Подільський. 2012. 172 с.

Соціально-демографічні, медико-географічні, кліматичні та екологічні проблеми Чернігівської області

3. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. М.: ГУГК при Совете министров СССР, АН УССР. 1978. 184 с.

4. Корнус, А. О. Атлас сільського господарства Сумської області [Електронний ресурс]: географічний атлас. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка; Сумський відділ Українського географічного товариства. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2019. 1 ел. опт. диск. ISBN 978-966-698-278-3

5. Корнус, А. О. Сільське господарство Сумської області (економіко-географічне дослідження): монографія. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 100 с.

6. Корнус А. О. Структура рослинництва та її відповідність природним передумовам як чинник сталого розвитку агровиробництва (на прикладі Сумської області) // Фінансово-облікове забезпечення сталого розвитку аграрного сектора України: колективна монографія / за заг. ред. Л.І. Катан та Н.І. Демчук. Дніпро: Пороги, 2017. С. 163-173.

7. Лук'янов, А. М. Вплив кліматичних змін на структуру сільського господарства північної частини Сумської області / А.М. Лук'янов, С.І. Сюткін // Українське Полісся: проблеми та тренди сучасного розвитку : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, (м. Ніжин, 1–2 березня 2021 р.). Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, 2021. С. 66–69.

Гулько Наталія, Короткова Наталія, Мелекесцева Аліса

Спрогнозовані зміни у стані здоров'я населення Козелецької та Ріпкинської селешних територіальних громад Чернігівської області

*Державна установа "Національний науковий центр
радіаційної медицини, гематології та онкології Національної академії
медичних наук України"*
labmeddem@ukr.net

Активізація військових дій з лютого 2022 р. спричинила руйнування соціальної інфраструктури, у тому числі лікарень, пологових будинків, поліклінік, центрів первинної медико-соціальної допомоги, що призводить до зміни динаміки показників захворюваності всіх поколінь українців. Початкові очікування людей щодо не тривалих воєнних дій змінилися усвідомленням необхідності самостійно дбати про своє здоров'я, тому однією з головних компонент сучасної демографічної